

Diskursiv diskriminering från ovan

- En studie av politiska eliters retorik i 2002 och 2010 års
svenska valrörelser

Anna Skoglund Keiding

Abstract

The aim of this thesis is to investigate the features of the Swedish parliamentary parties' immigration-discourse regarding discursive discrimination in the election campaigns of 2002 and 2010. Immigration-discourse here both includes what is said and written about different categories of immigrants and aspects of integration. This is approached from a critical discourse analytical perspective with a focus on Teun van Dijk's theory about elite discourse and racism. The specific text analytical tools used are based on the typology *discursive discrimination* that is developed by Kristina Boréus. The typology consists of four main concepts: (1) exclusion from discourse; (2) depreciation; (3) objectification; and (4) proposals pointing towards unfavourable non-linguistic treatment. The psychological distance to people that is created through othering is also analysed.

The results found are that between 2002 and 2010 refugee policies has taken a more central position in the discourse but is also in some aspects included in the discussions about integration that otherwise is dominating. Moreover, discursive discrimination of immigrants occurs in both election campaigns but has also changed over time. More specifically, in 2010 there are more examples of depreciation and proposals pointing towards unfavourable non-linguistic treatment.

Nyckelord: Diskursiv diskriminering, politiska eliter, valrörelser, invandring, integration

Antal ord: 10 027

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1.1 Begreppsförklaringar	2
1.2 Syfte, frågeställningar	2
1.2.1 Disposition	3
2 Kontext	4
2.1 Utgångspunkter	5
3 Teoretiska utgångspunkter	6
3.1 Diskursanalysens teoretiska ramar.....	6
3.2 Politiska eliter och rasism	8
4 Metod och material	9
4.1.1 Kategorisering	10
4.1.2 Distansering	10
4.2 Diskursiv diskriminering	11
4.2.1 Exkludering.....	12
4.2.2 Nedvärdering	12
4.2.3 Objektifiering.....	14
4.2.4 Förslag som pekar mot icke-språklig särbehandling	14
4.2.5 Analysschema	14
4.3 Material.....	14
5 Analys	16
5.1 Valet 2002.....	16
5.1.1 Kategorisering.....	16
5.1.2 Distansering	17
5.1.3 Exkludering.....	17
5.1.4 Nedvärdering	18
5.1.5 Objektifiering.....	20
5.1.6 Förslag som pekar mot icke-språklig negativ särbehandling.....	21
5.1.7 Sammanfattning.....	21
5.2 Valet 2010.....	22
5.2.1 Kategorisering.....	22
5.2.2 Distansering	22
5.2.3 Exkludering.....	22
5.2.4 Nedvärdering	23
5.2.5 Objektifiering.....	25
5.2.6 Förslag som pekar mot icke-språklig negativ särbehandling.....	25

5.2.7	Sammanfattning	26
6	Slutsatser och reflektion	27
7	Referenser	28
1	Appendix: Analysschema för diskursiv diskriminering.....	35

1 Inledning

Sedan 1980-talet har högerpopulistiska partier gjort stora politiska framsteg i en mängd västeuropeiska länder. Österrikiska Frihetspartiet, franska Nationella fronten, danska Dansk Folkeparti, nederländska Lista Pim Fortyyn, italienska Lega Nord och Alleanza Nazionale är tydliga exempel på högerpopulism som nått in i de folkvalda parlamenten. (Lindström 2003, s.32)

I Sverige har förekomsten av högerpopulistiska partier på riksdagsnivå varit sällsynt, med undantag från valet 1991 då *Ny Demokrati* fick folkets 6,7 % av folkets röster (Lindström 2003, s.32). Drygt femton år efter att Ny demokrati förlorade sina riksdagsmandat i 1994 års val så valdes dock Sverigedemokraterna (SD), med rötter i *Bevara Sverige svenskt* och *Sverigepartiet*, in med 5,7 % av rösterna i valet 2010 (Åttapartivalet 2011, s.8). Redan 2002 blev partiet största parti utanför riksdagen med 1,4 % av rösterna (76 300 röster) vilket är en relativt stor ökning från 1998 års val med 0,4 % (19 624 röster) (Lindström 2003, s.32-33). Men det var först i valrörelsen 2010, på riksnivå, som Sverigedemokraterna behandlades som ett potentiellt problem inför kommande regeringsbildning och det fördes många diskussioner kring hur riksdagspartierna skulle förhålla sig till partiet om de kom över riksdagsspärren (SR Ekot 2009, SvD 2010a).

Det pågår idag en stor internationell debatt om huruvida högerpopulistiska partier har en inverkan på enskilda individers samt andra politiska aktörers och partiets tankemässiga ramverk, retorik respektive politiska policys (Mudde 2007, s.278). En del studier pekar mot att högerpopulistiska partier med stora framgångar i val även har påverkat mainstreampartier så att dessa efterhand adopterar en mer restriktiv invandringspolitik (eg Norris 2005, Schain 1987; Downs, 2002; Minkenberg 2002). Det skall dock understrykas att forskningen är långt ifrån enig ifråga om högerpopulistiska partiets inflytande och om möjligheten att se några kausala tendenser (Mudde, 2007, s.278, 281).

Hur mainstreampartier i sig agerar i en kontext av högerpopulistiska partiets framfart har fram tills nyligen varit relativt ignorerad inom litteraturen (Meguid 2005, s.374). Ett antal forskare menar sig ha identifierat en så kallad europeisk *högergång*, i vilken mainstreampartier försöker utmana högerpopulistiska partier och vinna väljare (Mudde 2007, s.287).

Statsvetarna *Dahlström och Sundell* har nyligen publicerat en kvantitativ studie över svenska kommunval 2006 och 2010 där de undersöker vad mainstreampartiers syn på invandringfrågan, eller den rådande *invandringssdiskursen* har haft för effekt på sannolikheten att Sverigedemokraterna kommer in i kommunfullmäktige. Resultaten, menar författarna, pekar mot att en hårdare retorik från den samlade diskursen bland mainstreampartierna ökar chanserna för Sverigedemokraterna att komma in och att dessa resultat även kan ge vissa förutspåelser om vad som skedde i riksdagsvalet 2010 (Dahlström-Sundell 2010).

Om svenska riksdagspartiers retorik i invandringsfrågor har influerats av Sverigedemokraterna är svårt att påvisa. Likadant gäller frågan om ifall partiernas förhållningssätt till invandring har påverkat sannolikheten för SD att komma över riksdagssparren.

Det är dock tydligt att de politiska samtalen som tar plats i det offentliga rummet väger tungt i avgörandet för hur den allmänna opinionen formas. Hur politiker skriver, talar och utför andra sociala handlingar har en inneboende struktur, ett mönster av idéer som är av stor vikt för hur olika grupper i samhället uppfattas och tolkas. (SOU 2006:52 Förord)

Hur de svenska nationella partierna formulerar premisserna för invandringsfrågors politiska verklighet har därmed stor betydelse för väljares uppfattning av densamma och även för vad som anses rimliga och legitima politiska handlingar, eftersom språket är en grundläggande förutsättning för politisk handling.

1.1.1 Begreppsförklaringar

Invandringspolitik förstås generellt som bestående av två delar: (a) ”reglering av flöden av invandrare och kontroll av utlänningar”, och (b) ”invandrapolitik” som syftar till ”de givna omständigheterna för bosatta invandrare” (Hammar 1985, s.7, 9 * egen översättning). I denna uppsats behandlas den politiska debatten om invandring i ett helhetsperspektiv, det vill säga både olika kategorier som relaterar till (a) exempelvis asylsökande, papperslös, arbetskraftsinvandrare och de olika aspekter av integration som faller under (b). Begreppet *invandringsdiskurs* får därmed i analysen representera det sammantagna perspektivet på invandring, med samtliga aspekter.

Mainstreampartier som ofta förekommer i den internationella debatten är betydligt mer mångfacetterade och kontextbundna än namnet associerar till. Av de empiriska analysenheter som ingått i olika studier är det tydligt att det inte enbart handlar om partier som suttit länge i parlamenten och har en tydligt ekonomisk profil som definitionen ofta betonar utan även partier med specifika skiljelinjer eller har en mycket tydlig profilfråga (Wagner 2011, s.849). I denna uppsats tar jag fasta på att rikta fokus mot den samling partier som sitter i det folkvalda parlamentet, riksdagen, i en specifik kontext av växande stöd för ett högerpopulistiskt parti utanför riksdagen. Jag väljer dock att inte använda samlingsnamnet *mainstreampartier* i texten då jag vill tydliggöra uppsatsens fokus på den svenska kontexten om än det hela relaterar till en internationell problematik.

1.2 Syfte, frågeställningar

Mot bakgrund av ovanstående resonemang är syftet med denna uppsats att undersöka de svenska riksdagspartiernas utsagor om integrations och

invandringspolitik. Med andra ord är den invandringspolitiska *diskursen* i fokus för analys samt dess eventuella förändring över tid. Sammanhanget är svenska valrörelser år 2002 och 2010 och jag vill med detta tillägga att jag också behandlar vissa aspekter i valrörelserna som inte enbart politiker eller partier har inflytande över, exempelvis i vilket utsträckning personer med utländsk bakgrund har tillgång till det politiska forumet. Som svar på SOM-undersökningars fråga om vad som svenska folket tycker är viktiga frågor eller samhällsproblem så har integration och migration legat på en relativt stabil nivå omkring 10, 15 procent med undantag för 1993, 2002 och 2010 (Weibull – Oscarsson - Bergström 2011 s.42). 1991-94 satt det högerpopulistiska partiet Ny Demokrati i riksdagen och frågor kring invandring och migration fick mer uppmärksamhet under denna period där 26 % av de svarande tyckte att det var ett mycket viktigt samhällsproblem (Ibid). Under 2002 och 2010 ansåg 20 respektive 19 procent att invandring och migration var viktiga samhällsfrågor och i uppsatsen behandlas just diskursen vid dessa två tidpunkter (Ibid).

Uppmärksamheten kring invandringsfrågan väger tungt i valet av just dessa nedslag men även omständigheten att kontexten skiljer sig i bemärkelsen Sverigedemokraterna: i valrörelsen 2002 förekom de i väldigt liten eller ingen utsträckning i debatt på nationell nivå medan dem i valrörelsen 2010 i relativt stor utsträckning diskuterades som ett problem för regeringsbildningen då sittande riksdagspartier inte på något sätt ville göra sig beroende av deras stöd. (SvD 2010b, DN 2010)

Givet syftet och tidsavgränsningen ställer jag följande frågor:

- Hur ser de svenska riksdagspartiernas invandringsdiskurs ut i valrörelserna 2002 och 2010?
- I vilket utsträckning förekommer diskursiv diskriminering av invandrare i valrörelserna 2002 och 2010?
- Går det att utröna en förändring i riksdagspartiernas invandringsdiskurs i valrörelserna med avseende på diskursiv diskriminering?

1.2.1 Disposition

I nästkommande avsnitt introducerar jag först en kontext som ger en viss bakgrundsförståelse till centrala element i uppsatsen. Därefter diskuterar jag de diskursanalytiska och specifikt *kritiskt diskursanalytiska (CDA)* teoretiska premisserna samt metoden för att undersöka *diskursiv diskriminering*. Efter en diskussion om material följer sedan den empiriska analysen.

2 Kontext

Den 22 april 2004 tillsattes *Utredningen om Makt, Integrations och Strukturell diskriminering* på uppdrag av statsrådet Mona Sahlin med uppdraget att

”identifiera strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet och analysera mekanismerna bakom den och dess konsekvenser för makt och inflytande sam allmänt dess konsekvenser i förhållande till de integrationspolitiska målen” (SOU 2006:79, s.9)

Ambitionen var också till att ta fram åtgärder mot denna strukturella diskriminering för att kunna ge makt åt och inkludera dem som utsätts för densamma (Ibid). Under ledning av Masoud Kamali, professor i socialt arbete vid Mittuniversitetet och vid Centrum för multietnisk forskning vid Uppsala universitet, publicerades tolv rapporter under utredningens gång mellan 2004-2006. (SOU 2006:79, s.3) Av dessa tolv har statsvetaren Kristina Boréus *Diskrimineringens retorik - En studie av svenska valrörelser 1998-2002* (SOU 2006:52) varit en stor inspiration och vägvisare i uppsatsarbetet. Jag menar här beskriva den kontext i vilken Boréus och de andra rapporterna om makt, integration och strukturell diskriminering kom till för att det är det sammanhang som mitt bidrag tydligt relaterar till.

Detta innefattar positionering inom forskningsfältet men även en beskrivning av de sociala processerna bland svenska forskare som har haft stor betydelse för hur utredningen genomfördes och behandlades. En viktig del i att Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering överhuvudtaget initierades var nedläggningen av *Integrationspolitiska maktutredningen* på grund av bland annat kraftig kritik mot ledarskapet. Paulina de los Reyes, docent i ekonomisk historia och Masoud Kamali, professor i socialt arbete som båda var del av expertgruppen för utredningen förde diskussioner med ansvarig utredare Anders Westholm om bland annat ”en ensidig fokusering på en kartläggning av olikheter, avsaknaden av ett könsperspektiv på integrationsfrågor och det oförklarliga förbiseende av den forskarkompetens som fanns inom fältet”. Den växande kritiken mot utredningen offentliggjordes och nådde sin topp med att Kamali och De los Reyes avsåde sig från sina uppdrag i protest. (SOU 2006: 79, s.33)

De båda forskarna hade argumenterat för att gå längre än den kartläggande ansats om olikheter mellan ”svenskar” och ”invandrare” som de menar att Westholm planerade. De yrkade på en ha en mer omfattande teoretisk ambition som kunde ge insikter om *varför* en etnisk ojämlikhet uppstår och består, inte bara redogöra för den ojämlikhet som finns, och vad som kan vara lämpliga insatser till att ändra på rådande förhållande. (Ibid, s.34)

Vidare var även marginalisering av forskare med utländsk bakgrund, en grupp som är överrepresenterade inom forskningsfältet, en central del i deras kritik. Ingen forskare med utländsk bakgrund hade tilldelats redaktörskap för någon av utredningens rapporter eller andra mer självständiga författarposter (Ibid, s.35).

Den nya utredningen *Makt, integration och institutionell diskriminering* fick också den hård kritik ifråga om vetenskapliga perspektiv och utnämningen av Masoud Kamali till särskild utredare. Ett antal svenska akademiker, däribland Bo Rothstein uttryckte oro för att det nya projektet under Kamali skulle leda till ”en otillbörlig politisering av den forskning som utredningen bygger på”. Mona Sahlins beslut att lägga ner Anders Westholms utredning och tillsätta den nya utredningen med Mahmoud Kamali trots hård kritik från akademien kom därför att betraktas som en tydlig politiskt intrång i forskningen. (Brekke – Borchgrevink 2007, s.17-18)

2.1 Utgångspunkter

En genomgående ambition med Kamalis utredning var att identifiera förekomsten av och förstå hur strukturell diskriminering möjliggörs inom vitt skilda områden, här definierad som

”regler, normer, rutiner, vedertagna förhållningssätt och beteenden i institutioner och andra samhällsstrukturer som utgör hinder för att i praktiken uppnå lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk eller religiös tillhörighet. Sådan diskriminering kan vara synlig eller dold och den kan ske avsiktligt eller oavsiktligt”

Med detta som utgångspunkt belyser de tolv rapporterna samspelet mellan diskursiva och symboliska former för särskiljande mellan ”invandrare” och ”svenskar” dess konsekvenser för resurser, inflytande och makt (SOU 2006:79, s.41).

Författarna utgår ifrån att det finns en genomgående föreställning om ett majoritetssamhälle vilken har präglat integrationspolitiken till att göra en tydlig skillnad mellan de som *integrerar* och de som ska *integreras*, med svenskar respektive invandrare men även andra marginaliserade grupper. De menar att denna uppdelning också genererar uppfattningar om att samhället fungerar väl i övrigt och att det inte riktigt förekommer ”klassmotsättningar, homofobi, rasism och sexism” som i sig är stora problem för integration samtidigt som de som invandrat framstår som ett ”problem” att integrera. (Ibid, s.42-43)

En tydlig norm är också att kritiskt granska *eliternas tolkningsföreträdare* i frågor om diskriminering vilket dels handlar om att identifiera vad eliter uttrycker, som exempelvis i Kristina Boréus rapport, och dels att vända på ordningen av eliters diskriminerade diskursiva makt genom att fokusera på människors egna erfarenheter och kunskaper genom diskriminering (Ibid, s.43).

Just idéer om eliters diskursiva makt samt premisser för diskursanalys utvecklas och diskuteras i följande avsnitt.

3 Teoretiska utgångspunkter

Med en huvudsaklig ambition att undersöka hur politiker och deras partier talar och skriver om migration och integration i valrörelser föll valet på ett diskursanalytiskt angreppssätt. Diskursanalysen är speciell i den meningen att teori och metod är mycket tätt sammanvävda genom epistemologiska och ontologiska premisser om språk, text och verklighet. I detta avsnitt diskuterar och definierar jag de teoretiska antaganden som diskursanalys bygger på och som jag också utgår ifrån i uppsatsen.

3.1 Diskursanalysens teoretiska ramar

Marianne Winther Jørgensen & Louise Phillips förklarar *diskurs* som ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s.6). Iver B Neumann i sin tur sammanfattar begreppet till: ”ett system för skapande av en uppsättning utsagor och praktiker som, genom att få fotfäste inom olika institutioner, kan framstå som mer eller mindre normala”. Det här systemet konstituerar verkligheten för dem som bär upp det och det skapar en ordning av sociala relationer (Neumann 2005, s.17).

Diskursanalysen är med detta grundat i ett socialkonstruktivistiskt förhållningssätt till verkligheten i att den betraktas som socialt konstruerad och att språket har en central del i denna skapandeprocess (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s.10-11).

Ett centralt antagande är med detta att verkligheten bara är tillgänglig genom representationer av densamma, som socialt producerad fakta. Det är ting och fenomen så som de uppträder för oss men inte som fysisk gestalt utan efter att de har filterats genom språket och kategorier – det som står mellan oss och världen. Diskursanalysen studerar därför inte verklighetens materia i sig utan dess representationer som framträder framför oss i form av utsagor, eller yttranden. (Neumann 2007, s.33, 37)

Det är främst i språket som kunskap och mening skapas i form av representationer: att skapa mening är rentutav ”språkets ”*primära*” uppgift” och i denna sociala process råder också en kamp om vad som ska uppfattas som sant och falskt (Ibid s.37; Winther Jørgensen & Phillips s.12). Diskursanalysen förkastar dock inte verklighetens existens utan den fysiska världen betraktas som verklig men det är i representationerna som verkligheten får en betydelse som har stor inverkan på vår perception och våra beteenden (Ibid s.15).

Grundvalen är att vi aldrig riktigt kan komma ”bakom” diskursen med diskursanalysen, varför just diskursen blir föremål för analys (Ibid s.28).

Konstruktionen av verkligheten som uppstår i sociala processer som språket är också avhängigt den historiska och kulturella kontexten. Med andra ord betraktas den sociala världen också som *antiessentialistisk* i betydelsen att den inte är given på förhand eller bestäms av yttre omständigheter utan kan konstrueras annorlunda över tid. Den specifika bild av den sociala världen som uppträder framför oss förmedlar också en syn på vilka handlingar som är möjliga och omöjliga varför diskursen också får konkreta sociala konsekvenser. (Winther Jørgensen & Phillips s.12)

I denna uppsats är inriktningen *kritisk diskursanalys (CDA)* i centrum, med företrädare som Norman Fairclough och Teun van Dijk, vilket avspeglas i valet och utformandet av analysverktygen. Traditionen är *kritisk* i bemärkelsen att det finns en målsättning om att klarlägga hur diskursiva praktiker upprätthåller en social värld som främjar eller befäster ojämlika maktförhållanden, som den mellan etniska minoriteter och majoriteten. (Ibid s.69).

CDA syftar i stort till att ”kasta ljus över den lingvistisk-diskursiva dimensionen hos sociala och kulturella fenomen och förändringsprocesser”. Fokus ligger därför på lingvistiska element som tal och skriftspråk men även bilder kan inkluderas i analys vilket också då behandlas som en ”text”. (Winther Jørgensen & Phillips s.67)

Diskurs behandlas som en betydelsefull social praktik som *konstituerar* den sociala världen och *konstitueras* av andra sociala praktiker, med andra ord att den skapar och omformar den sociala världen samtidigt som den också speglar densamma. Detta skiljer sig i viss mån från Laclau & Mouffe som enbart ser diskursen som *konstituerande* (Ibid s.68).

En annan central del i kritisk diskursanalys är att diskurs betraktas som mer än bara en text. Med ambitionen att empiriskt studera språkbruk i dess sociala kontext har främst Fairclough utarbetat en analysnivå med tre dimensioner bestående av text, som omges av diskursiv praktik och slutligen social praktik (Ibid, s.68). Han menar att alla kommunikativa moment (ett fall av språkbruk) innefattar alla nivåer där text syftar till de formella dragen hos en text (skrift, tal, bild eller blandning), diskursiv praktik innefattar produktion (skapande) och konsumtion (mottagande och tolkning) av texter och social praktik inbegriper den större sociala praktik som den diskursiva praktiken är en del av. (Ibid s.67, 73-74)

Texten och den sociala praktiken hänger ihop genom den diskursiva praktiken, det är därför bara genom människors språkanvändning för att producera och konsumera texter, som texten har en inverkan på den sociala praktiken (Ibid, s.75). Denna uppsats är framförallt avgränsad till analys av text men en vidare forskning, i enlighet med Faircloughs metod, skulle kunna vara att undersöka hur relationerna ser ut mellan diskurserna och de sociala samhälleliga strukturerna (Bergström – Boréus 2005, s.322).

3.2 Politiska eliter och rasism

Av den kritiskt diskursanalytiska traditionens många olika utgångpunkter som könsmaktsordning, säkerhet och xenofobi så riktas fokus i denna uppsats mot vilken roll politiska eliter spelar i forandet och potentiellt befästandet av ojämlika maktförhållanden mellan etniska minoriteter och majoriteten. Inom forskningsfältet har framförallt nederländaren Teun van Dijk etablerat ett teoretiskt ramverk för att granska hur eliter inom såväl politik, akademi och företag reproducerar en etnisk dominans (van Dijk 1993, s.ix).

Van Dijk menar att dessa olika typer av eliter spelar eller kan spela en betydande roll i att reproducera förekomsten av subtila rasistiska strukturer. Rasism förstås här i breda drag som en etnisk grupp-dominans och tar sig uttryck genom bland annat segregation, exkludering, ”inferiorization”, diskriminering och marginalisering av grupper med viss etnisk härkomst. Rasism bland eliter förekommer främst *diskursivt*, det vill säga i politiska tal och skrifter genom vilka politiker kan uttrycka sina ståndpunkter, ideologier och policys. (Van Dijk 1993, s.13, s.47)

Undersökningar av denna elit-rasism som gjorts har framförallt koncentrerats till västländer som USA, Storbritannien, Tyskland, Frankrike och Nederländerna där en majoritet av befolkningen är vit med europeisk härkomst. Även om de politiska eliterna inte själva aktivt är med och skapar främlingsfientliga strukturer så menar van Dijk att de genom sin passivitet eller ignorans för etniska ojämlikheter ändå kan betraktas som att vara en del av denna process. (Van Dijk 1993, s.6, s.13, s.47)

Det här betyder att politiska företrädare som tydligt förespråkar humanism, tolerans och acceptans ändå kan vara del av en rasistisk struktur. Samma eliter tar också ofta tydligt avstånd från extremhögerens explicita och uppenbart rasistiska ideologi och praktik. Det senare betraktas också ofta av politiska eliter som än enda eller främsta formen av rasism vilket också förutsätter en definition av rasism som inte inkluderar dem själva. (Ibid, s.8, s.13)

Ett drivande antagande hos van Dijk är just att politiska, såväl som andra eliter, har en central roll i att forma ramen för medborgares attityder gentemot och diskussioner kring etniska minoritetsgrupper.

I sammanhanget betonas tydligt vikten av att bejaka de politiska eliternas diskurs om invandring utifrån deras privilegium av problemformulering och genom att de ytterst definierar livsvillkoren hos minoriteter genom bland annat utbildning, arbete, sociala rättigheter och lagstiftning om diskriminering (van Dijk 1997, s.33-34).

4 Metod och material

Var skillnaden egentligen dras mellan diskursanalytisk teori och metod är ofta mer oklar och svårare att bestämma än i många andra ansatser. Hur uppdelningen ska se ut beror därför i viss utsträckning på uppsatsförfattarens egen bedömning. De presenterade antagandena om diskursanalys och rollen som politiska eliter kan spela i förandet av den offentliga diskursen fungerar här som en plattform mot vilket jag presenterar de mer specifika diskursanalytiska verktygen.

Dessa verktyg är begrepp utvecklade och sammanställda av Kristina Boréus i topologin *diskursiv diskriminering*. Utifrån de olika begreppen konstruerar jag också ett analyschema för att förtydliga mitt tillvägagångssätt i analysen och få en tydligare empirisk koppling. Begreppen relaterar till arbeten inom kritisk diskursanalys av bland andra Teun van Dijk, Martin Reisigl och Ruth Wodak.

Just Boréus typologi är väl anpassad för empirisk tillämpning, jämfört med många andra verk om diskursiv diskriminering, och har därmed högre grad av intersubjektivitet. Hon är dessutom den enda i min vetenskap som analyserat svenska men även danska valrörelser på detta sätt varför hennes begreppsarsenal också får dominera metoden i denna uppsats (Boréus 2005, SOU 2006;52, 2010).

Diskursiv diskriminering innebär generellt *diskriminering genom språkliga medel* och består, enligt Boréus typologi, av huvudsakligen av fyra komponenter: *exkludering, nedvärdering, objektifiering, förslag som pekar mot icke-språklig negativ särbehandling* och utöver dessa är också begreppen *kategorisering* och *distansering* centrala element.

Till att börja med är dock viktigt att klargöra vad diskriminering innebär och hur det relaterar till diskursiv diskriminering. Diskriminering förstås här som en ”orättfärdig negativ särbehandling av människor, kopplad till deras (tillskrivna) gruppstillhörighet” där *negativ särbehandling* syftar till att personer i den diskriminerade gruppen behandlas sämre än personer i den diskriminerande gruppen (Boréus 2005, s.122).

Diskriminering inkluderar därmed inte negativ särbehandling som endast innefattar individer som inte tillskrivs någon gruppstillhörighet, exempelvis mobbning. Just *tillskriven* gruppstillhörighet syftar också till att människor kan utsättas för negativ särbehandling utifrån en idé om en specifik grupp, utan att personerna själva identifierar sig med den gruppen. En person kan till exempel bli tagen för och diskriminerad som muslim även om individen ifråga inte identifierar sig med den gruppetiketten. (Ibid)

Den negativa särbehandlingen skall också, enligt definitionen vara ”orättfärdig” för att benämnas diskriminering, med andra ord att den negativa behandlingen av en grupp är orättvis. Det är svårt att definiera vad som skall anses orättvist men en grundläggande premiss är att alla personer ska behandlas lika om det inte föreligger några särskilda skäl. (Ibid)

Diskriminering kan uttryckas genom en medveten handling men även genom handlingsmönster hos en grupp människor, som i själva verket negativt särbehandlar en annan grupp utan att det uppfattas som mer negativt. Diskriminering är således en stor mängd olika sociala praktiker som också inkluderar diskursiv diskriminering men där det utmärkande draget främst är koncentrerat till vad som uttrycks i framförallt tal och skrift. (Ibid)

Talhandlingsteori kan också öka förståelsen av diskursiv diskriminering i det att yttranden eller texter också kan förstås som handlingar. Att *beskriva* människor kan vara en handling genom att tillskriva dem vissa egenskaper och bestämma vad som preferensen för vissa sätt att hantera dessa egenskaper. Andra handlingar som förekommer inom diskursiv diskriminering kan vara att *benämna*, *referera* eller *undvika att referera* till exempelvis människor. (Ibid)

Det är först när dessa talhandlingar behandlas och analyseras som en diskurs, eller språkliga praktiker som rör ett visst fenomen och ”medvetna eller omedvetna regler för hur man talar och skriver om ett visst ämne” som de kan betraktas som en diskriminering eftersom de då är en del av en struktur. (Ibid, s.123)

4.1.1 Kategorisering

Kategorisering av människor innebär att personer betraktas och benämns som att tillhöra olika sorter. Det förekommer hela tiden och i alla kulturella sammanhang men *hur* kategoriseringen görs, det vill säga *vilka* kategorier som används anses däremot i stor utsträckning vara socialt konstruerat. (Boréus 2005, s.123)

Med begreppet *Observer relative* syftar John Searle (1996) till just hur de socialt konstruerade kategorierna ligger i betraktarens öga, vilket inte gör dem mindre sanna eller viktiga för människor i den specifika kontexten. Men även egenskaper som finns hos ett objekt oavsett om det finns en betraktare eller inte, och som av Searle benämns som *intrinsic*, behandlas olika i olika kulturella kontext. Att till exempel människors hudfärg skiljer sig åt är ett faktum oavsett om det finns någon betraktare men det betyder inte att det måste ligga till grund för kategoriindelning av människor, lika lite som att vara vänster eller högerhänt har det. (Ibid, s.123-124)

4.1.2 Distansering

Distansering innefattar den *psykologiska distans* som skapas mellan olika grupperingar som ”vi” och ”dem”, och förutsätter därmed en kategorisering. En indelning i ”oss” och ”de andra” kan vara mer eller mindre fast och oskyldig, exempelvis när jag cyklar och då skiljer på de som cyklar, promenerar och kör bil men likaväl i en annan situation kan tillhöra någon av de andra grupperna. (Ibid, s.124)

Distansering förstås här som en process när ”människor, som ser sig tillhöra samma grupp, bygger upp en psykologisk distans till dem de uppfattar som

”andra”. Förutom exemplet med olika färdmedel kan indelningen mellan ”vi” och ”dem” göras på väldigt många olika sätt och vara mer eller mindre socialt betydelsefulla (Ibid, s.125).

Om en kategori är djupt rotad i hur vi talar och tänker så framträder den mer tydligt som skilt från ”oss” eller exempelvis ”svenskar”. Om kategorin formuleras i termer av substantiv som ”invandrare” är benämningen mer fast och gör det svårare att bortse från just den beteckningen. Att istället använda benämningar som ”svensk med utländsk bakgrund” eller ”nya svenskar” gör dock att personen ifråga inte lika tydligt förknippas med egenskapen att ha invandrat till Sverige eftersom formuleringen inte är lika bestämd i språket. Denna svagare distansering för att människor också kan förknippas med kategorier som inte alls har med erfarenheten att ha invandrat att göra, som ”småbarnsmamma”, ”arbetstagare” eller annat. (Ibid)

Hur stark eller svag distanseringen blir är också betingat av kontexten genom att det i olika sammanhang kan uppfattas som mer eller mindre omotiverat att peka ut vissa skillnader. I ett sammanhang där frågor om in- och utvandring är det givna ämnesområdet så verkar sällan begreppet ”invandrare” som distanserande. Om en person istället menar sig ha sett många ”invandrare” i matbutiken så uppfattas det mer omotiverat och får en mer distanserande effekt. (Boréus 2005, s.126)

Den egentliga skillnaden mellan distansering och diskriminering kan förstås utifrån två ”axlar” med vilka man skapar en relation till ”den andra”. Längs med den ena axeln avgör man om ”den andra” är ”god” eller ”dålig” och längs den andra axeln placeras ”den andra” på frågan om vilken utsträckning som man identifierar sig med honom eller henne. Om ”den andra” uppfattas som god sammanfaller det dock också ofta med att man identifierar sig med personen ifråga. Att distansering ofta berättigar särbehandling ter sig ganska naturligt i att om ”den andra” är annorlunda bör den också behandlas som annorlunda. Särbehandling behöver dock inte per definition vara negativ behandling utan personer som uppfattas som storartade i något avseende, t.ex. politiker eller människorättskämpar, också kan motivera positiv särbehandling. (Ibid 2005, s.126)

4.2 Diskursiv diskriminering

Boréus typologi för diskursiv diskriminering består av fyra former: exkludering, nedvärdering, objektivering och förslag som pekar mot icke-språklig negativ särbehandling som alla är olika former av ”negativ särbehandling med språkliga medel”. Jag presenterar här typologin del för del.

4.2.1 Exkludering

Exkludering refererar ofta till social exkludering vilket i stort innebär att människor inte får tillgång till ekonomiska resurser, utbildning, olika typer av välfärdstjänster och annat som majoriteten av befolkningen får ta del av.

Exkludering i diskurs är en typ av social exkludering i det att det görs med hjälp av språk, i en språklig kontext. Boréus identifierar två huvudformer: *exkludering av röster* och *osynliggörande*. Exkludering av röster handlar om att en grupp inte får tillträde till en diskussion som har betydelse för dem. Detta handlar mycket om graden av exkludering, exempelvis om röster tillhörande en grupp är helt frånvarande i de texter som utgör diskursen om ett visst ämne, som integration och invandring, är det en total exkludering.

Om åsikter av de som berörs av en specifik diskussion förs fram genom citat eller referat så är det en mindre form av exkludering men det som är minst exkluderande, och då även mest inkluderande, är om medlemmar ur den berörda gruppen också får delta i debatten på egna villkor.

Det är dock svårt att avgöra hur exkluderad eller inkluderad en viss grupp är, eftersom det finns väldigt många olika typer av forum för att uttrycka ståndpunkter och det är problematiskt att rangordna dem. Om medlemmar ur en viss grupp får komma till tals på fler sätt än genom journalisters frågor, som genom egna debattinlägg eller liknande så kan det dock sägas vara mer inkluderande. Den exkluderande händelsen blir en form av negativ särbehandling genom det att olika röster talar från olika sociala positioner, varför vissa grupper därmed ges företräde att formulera problem och lösningar på dessa problem. (Ibid, s.128)

Osynliggörande är den andra typen av exkludering som mer handlar om att en viss grupp överhuvudtaget inte representeras eller omnämns. I sammanhanget valrörelser ligger fokus på vilka personer som figurerar på valaffischer eller inom andra typer av media, om det finns någon med mörkt hår eller hudfärg. Genom att grupper underrepresenteras så betyder det ofta att de bedöms ha ett lågt värde eller också anses ointressanta enligt exempelvis massmedieforskning, varför det blir en negativ särbehandling. (Ibid, s.129)

4.2.2 Nedvärdering

Nedvärdering innebär att en viss grupp eller ”de andra” bedöms som sämre än den egna gruppen. Teun van Dijk har i flera arbeten utvecklat begreppen *positive self-representation* och *negative other-representation* i hans analys av rasistisk diskurs. Negative other-representation är ett mycket brett begrepp som får utgöra grunden till det snävare begreppet nedvärdering som används här. (Boréus, s.129) Nedvärdering förekommer i språklig form som exempelvis benämningar, beskrivningar och genom ”associativa mönster på diskurs-nivå”. På liknande sätt som resoneras kring i avsnitten om distansering och kategorisering kan en nedvärderande benämning vara att en person omnämns som ”blatte” när det finns

andra mer neutrala benämningar som ”svensk med utländsk bakgrund” att tillgå (Ibid, s.129).

Om en grupp eller individer återkommande beskrivs genom negativa omdömen blir resultatet också nedvärderande. Ett tidigt exempel är studier av svensk 30-tals film där det åtminstone var tionde film innehåller en jude av stereotyp karaktär; ofta i rollen som en skurk eller en girig, manipulativ affärsman. Boréus poängterar här att göra åtskillnad på enskilda talhandlingar och talhandlingar som mönster och även på individer och grupper. Framställningarna av individuella judar fungerar diskriminerande för att det utifrån ett stort antal filmer framträder ett mönster som skapat och förstärker en negativ stereotyp av judar. (Ibid, s.130)

Ett nutida exempel på upprättande av negativa stereotyper är till exempel hur unga invandrare återkommande beskrivs i media som en grupp med kriminella tendenser (journalist citerad i Boréus s.130), vilket genom ensidigheten i beskrivningarna blir en form av nedvärdering. Enskilda talhandlingar kan dock också uttrycka nedvärdering genom att framställningar eller beskrivningar gäller *hela grupper* och är generaliserande, vilket oftast förekommer som värderande yttranden (Ibid, s.130-131).

I Sverige, menar Boréus, förekommer troligtvis främst utsagor om individer tillhörande grupper eller grupper som gör anspråk på att vara sanningsenliga, exempelvis att personer med utländsk bakgrund i större utsträckning är kriminella än infödda svenskar. Om faktapåståenden är nedvärderande eller inte blir därför en fråga om det bedöms som sanna eller falska. Oavsett sanningshalten i påståenden skall det dock understrykas att utsagor fungerar diskriminerande om negativa beskrivningar görs på bekostnad av mer neutrala eller positiva omdömen. (Ibid, s.131)

Vidare gäller också att *associationer* på diskursiv nivå kan verka nedvärderande, utan att benämningen eller beskrivningen i sig är nedvärderande. Dessa kan förekomma som mönster i en diskurs men även skapas genom enskilda texter. I Folkpartiets *En ny integrationspolitik* finner vi följande tre punkter i stor stil på sidan två:

I Sverige ska den som kan försörja sig själv

I Sverige får barn vara barn

I Sverige har kvinnor samma rättigheter som män

Vare sig i anslutning till de tre punkterna eller senare i texten står några tydliga generaliserande påståenden om beteenden hos ”invandrare” eller ”svenskar”. Dessa uttryck kan läsas som normativa, det vill säga en målsättning om hur det *bör* vara i Sverige, men meningarna ska också ses i kontexten av att de står i en rapport om integration som framförallt innehåller beskrivningar om situationen för invandrare. Även fast inga explicita påståenden görs kan meningarna skapa associationer där ”invandrare” kopplas till negativa beteenden som socialbidragsberoende och förtryck av barn och kvinnor. (Ibid, s.132)

4.2.3 Objektivisering

Objektivisering av människor innebär att de på ett eller annat sätt omskrivs som ting. Filosofen Martha Nussbaum förklarar konceptet utifrån bland annat *instrumentality* och *denial of subjectivity* vilket generellt betyder att människor behandlas som en instrumentell nytta för andra respektive förnekas egen vilja, känslor och behov, det vill säga sin subjektivitet. (Boréus, s.132)

Om till exempel endast en part har möjlighet att objektivisera en annan så kan det uppstå en asymmetrisk maktrelation och objektiviseringen blir därmed en negativ särbehandling. Ett renodlat exempel av en sådan relation är slavhandel, såsom nutida trafficking i vilket unga människor tvingas in i sexhandel som ger nytta i form av inkomst till bordeller eller liknande. Objektivisering kan också vara endast språkliga uttryck, med andra ord att människor diskuteras i termer av ting. (Ibid) Ett konkret exempel på *denial of subjectivity* är de tvångssteriliseringar som utfördes i Sverige ändå in på 1900-talet på bland andra romer och resande folk med rasistiska förtecken (DO 2013).

4.2.4 Förslag som pekar mot icke-språklig särbehandling

Förslag som pekar mot icke-språklig negativ särbehandling handlar om att föreslå behandling av en viss grupp, exempelvis invandrare, som är orättfärdig och på något sätt åkallar skada – psykiskt, fysiskt eller socialt. Denna analys, understryker Boréus, måste göras utanför diskursen för att identifiera orättfärdigheten. (Ibid, s.135)

Ett exempel är förslaget om att återkalla medborgarskap hos personer som begår grova brott och ”förvärvat medborgarskapet med falska personuppgifter” som presenterades som ett förslag av Moderaterna i valrörelsen 2002 (Lundgren 2002). En infödd svensk person kan aldrig förlora sitt medborgarskap oavsett digniteten av brott som begåtts, varför åtgärden är tydligt riktad mot gruppen invandrare.

4.2.5 Analysschema

Utifrån de begrepp som ovan har presenterats konstruerar jag ett analysschema (Appendix 1) som består av en samling frågor som anknyter till varje begrepp och som ställs mot det material som analyseras.

4.3 Material

Jag använder mig av material som på olika sätt är en del av riksdagspartiernas valrörelser 2002 och 2010. Just nedslagen 2002 och 2010, är som tidigare nämnts,

valda mot bakgrunden att invandring och integration fick relativt stor uppmärksamhet under dessa valår jämfört med 2006 och tidigare val med undantag för mandatperioden 1991-94 då *Ny Demokrati* satt i riksdagen (Weibull – Oscarsson - Bergström 2011 s.42). Eftersom frågorna hade relativt stor betydelse i dessa val finns det mer material att analysera och därmed kunna få en någorlunda jämnt fördelad analys. En central aspekt för valet av kontext är också att stödet för Sverigedemokraterna har ökat markant mellan de två nedslagen och det är mot denna vetskap som jag ämnar undersöka om riksdagspartiernas invandringsdiskurs har förändrats över tid.

Materialet består av valblad, valmanifest, rapporter och debattartiklar som partierna producerat samt tv-program med debatter och utfrågningar av partiledarna. Jag fokuserar endast på den nationella partinivån och riksdagsvalet för att få ett tydligare fokus i analysen och en rimlig avgränsning, även om lokala partiers kampanjer förmodligen i stor utsträckning korresponderar med riksnivån. Partiernas valblad har inhämtats via Lunds universitetsbiblioteks arkivsamling. På grund av att bara en mycket liten del av arkivmaterialet var nationella partikampanjer samt att informationen i materialet ofta är kortfattad behandlas det dock som mer perifert material. Valmanifest och rapporter har dels laddats ner på partiernas hemsida där det fanns tillgängligt men har även fått en del skickat till mig per mail genom kontakt med partierna. Det har tyvärr varit svårt att få tag på vissa centrala delar, framförallt saknas en del rapporter om invandring och integration, skrivna av Moderaterna, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Centerpartiet. Eftersom deras förslag också tagits upp i andra delar av materialet anser jag dock att det inte är ett stort problem. Debattartiklar skrivna av partiföreträdare är framtagna genom mediadatabasen *Retriever Research*. Mitt intryck är dock att det finns fler artiklar att tillgå som jag inte lyckats finna, speciellt eftersom de flesta i nuläget är skrivna av borgerliga partiföreträdare.

Den återstående delen av materialet består av olika debattprogram och tv-utfrågningar med partiledarna. Samtliga program är hämtade i och fjärrlånade från Svenskt mediearkiv i Stockholm.

Material som inte analyseras i uppsatsen men som också är att betrakta som en del av valrörelsen är debatter och intervjuer i radio, tal av partiföreträdare, valaffischer och valfilmer. Dessa har exkluderats främst för att uppsatsen har ett begränsat utrymme men också för att det har varit svårt att få tag i vissa delar.

5 Analys

Detta avsnitt är strukturerat enligt att jag först övergripande presenterar valrörelserna och specifikt i vilka sammanhang frågor om invandring och integration förekom. Därefter diskuterar jag vilka aspekter av diskursiv diskriminering jag kan identifiera eller inte och hänvisningar till vad jag grundar detta på. Jag behandlar det som framkommer i materialet som en samlad diskurs men försöker också lyfta fram de skillnader som finns mellan olika partier och forum. I enlighet med mina frågeställningar och diskursiv diskriminering vill jag också understryka att jag också undersöker valrörelsen i sin helhet och diskuterar aspekter som inte partier eller politiker har inflytande över, exempelvis medverkande av personer med utländsk bakgrund i det politiska forumet.

5.1 Valet 2002

I materialet från 2002 har frågor om invandring och integration fått ta en relativt stor plats. Samtliga partier tog upp frågor som direkt eller indirekt var relaterade till invandring i sina valmanifest och de flesta partierna publicerade rapporter om problem med och lösningar för integrationen av invandrare. Integration tog stor plats i debatter kring invandring och diskuterades utifrån arbetslöshet bland invandrare i Sverige, hederskultur, dåliga skolresultat i allmänhet och svenskkunskaper i synnerhet, kriminalitet och test för medborgarskap. Annars diskuterades också arbetskraftsinvandring, flyktingpolitik samt diskriminering och främlingsfientlighet. I alla partiledarutfrågningar och debatter i TV fördes invandring och integration in av journalisterna som ett diskussionsämne. Det publicerades också ett antal artiklar på DN debatt av olika partiföreträdare med fokus på integration.

5.1.1 Kategorisering

För att hänvisa till personer med utländsk bakgrund är ”invandrare” vanligast förekommande. I de flesta fall står denna kategori för sig självt i beskrivningar men det kontrasteras också mot ”svenskar”:

Det finns ingen risk för att en sådan möjlighet skulle medföra att företag hellre importerar arbetskraft än ger jobbet till arbetslösa invandrare eller svenskar med samma kompetens.
(Lundgren 2002)

- Hur vill miljöpartiet ge samma chans till invandrare och svenskar i Sverige?
(Reporter i ”Valintervjun” TV4 2002 (Maria Wetterstrand))

Det används dock även andra beteckningar som är av mer inkluderande karaktär, exempelvis ”gamla och nya svenskar” och ”svenskar med utländsk bakgrund”. Det är tydligt att flera av partiledarna i stor utsträckning försöker använda andra termer än ”invandrare” för att inte förstärka en kategori som ofta har haft en negativ stämpel.

5.1.2 Distansering

Det förekommer en hel del beskrivningar som kretsar kring att det bland ”invandrare” är en större andel arbetslösa än bland ”svenskar”. Invandrare beskrivs också, i kontrast mot infödda svenskar, vara överrepresenterade i brottsstatistiken, ha låga skolresultat samt dåliga svenskkunskaper. Däremot återfinns inga tydliga antydningar om att dessa skillnader skulle kunna förklaras med en viss kultur eller ett visst beteende hos invandrare. En förklaring som ofta presenteras är invandrares socioekonomiska förhållanden men alltjämt presenteras skillnaderna ofta i kontrast mellan svenskar och invandrare, exempelvis i Folkpartiets *En ny integrationspolitik*.

Ibland förekommer framställningar av invandrares och svenskars sociala situation med hänvisning till vissa beteenden. I Vänsterpartiets integrationspolitiska plattform beskrivs exempelvis invandrarkvinnor ha andra förutsättningar än svenska kvinnor eftersom de förväntas ”leva efter hemlandets normer och förmedla detta till sina söner och döttrar samtidigt som de på sina arbetsplatser möter andra normer” (Integrationspolitisk plattform för Vänsterpartiet 2002). Emellanåt lyfts också ett individperspektiv fram rörande personer med utländsk bakgrund:

Alla har ju sett invandrare som en grupp, en klump som är likadan och de ska behandlas likadant, invandrare är individer precis som svenskar och då måste vi också betrakta dem och jobba med dem som individer. (Maud Olofsson i ”Uifrågningen” SVT1, 2002)

5.1.3 Exkludering

I valrörelsen deltog personer med utländsk bakgrund i flera olika tv-debatter och utfrågningar i SVT och TV4. I ”Duellen” mellan Göran Persson och Bo Lundgren medverkade fem personer med utländskt ursprung i inlag i programmet. Två unga vuxna med utländsk bakgrund, med bland annat erfarenhet av boendesituationen i invandratäta miljonprogramsområden, deltog också i ”Ditt val”s debatt om integration och invandring med samtliga partiledare.

I ”Valintervjun” med Folkpartiets Lars Leijonborg i TV4 medverkade också journalisten Alexandra Pascalidou som själv har en invandrarbakgrund och i många sammanhang uppfattas som en representant för invandrare. Hon ställde kritiska frågor till Leijonborg om just partiets förslag på införandet av språkkrav för medborgarskap och förde tydligt talan för personer med utländsk bakgrund,

deras situation och erfarenheter. Situationen är en tydlig inkludering av personer med utländsk bakgrund i debatten då problemformuleringen ligger hos Pascalidou.

Två andra journalister med mörkare hudton medverkar i tv-utfrågningarna som i övrigt var en vit majoritet. Situationen var likadan med undantag för Ana Maria Narti som publicerade en debattartikel på DN debatt samt liberalen Mauricio Rojas som är en av författarna till Moderaternas rapport *Bryt utanförskapet*.

5.1.4 Nedvärdering

En del av de sätt som ”invandrarfrågan” har lyfts fram i debatten om invandring och integration identifierar jag som nedsättande, dels genom mer eller mindre explicita återkommande negativa beskrivningar samt andra mer subtila, normativa uttryck. Det handlar generellt om subtila sätt att beskriva och om faktapåståenden som presenteras på ett ensidigt sätt. En stor del i valets integrationsdebatt kretsade kring Folkpartiets förslag om krav på språktest för medborgarskap, vilket även Moderaterna ställde sig bakom. Lars Leijonborg återkom till att han var stolt över att han genom bland annat detta förslag kommit att rikta den politiska uppmärksamheten mot invandrare som

”är väldigt utsatt i vårt samhälle, ett glömt Sverige, betongförörternas Sverige [...] att dem nu plötsligt är i politikens centrum och alltihopa är ju ytterst en kamp mot rasismen, en kamp mot främlingsfientligheten.” (”Valintervjun” Lars Leijonborg TV4 2002).

Folkpartiledarens intentioner att ”sända signaler” om vikten av språkkunskaper i integrationen kom dock att associeras med ”krav” på invandrare och att språkproblem hos personer med utländsk bakgrund fick ta mycket stor plats i debatten. Diskussionen mellan Leijonborg och Pascalidou i TV4:as ”Valintervjun” visar på att språk och krav-debatten har kommit att dominera bland integrationsfrågorna och fått invandrare i stort att förknippas med dåliga språkkunskaper:

Pascalidou: ... majoriteten av dem som vi kallar invandrare är antingen är adopterade eller är andra generationens invandrare alltså födda och uppvuxna i Sverige, har dem gått i svenskt dagis, fritids, skola så borde man ju kunna någorlunda bra svenska [...] så tror du att det här språktestet alltså kommer påverka integrationen av invandrare, tror att det kommer att hjälpa människor att komma in i samhället?

Leijonborg: Ja därför att det skickar en signal om att språkutbildning är viktig (”Valintervjun” Lars Leijonborg TV4 2002)

Framförallt Vänsterpartiets Gudrun Schyman riktade stark kritik mot förslagen om olika tester för medborgarskap och menade att det hade skett en positionsförflyttning från ”att vi diskuterar hur ska vi bygga samhället för att respektera varje människas lika värde till att allt fler debatterar på temat vilka krav ska vi ställa på dem som kommer hit” (Gudrun Schyman i ”Valintervjun” Tv4,

2002). Även Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet var kritiska till hur debatten fokuserade på krav i och med förslagen.

Förutom debatten om språkkrav så identifierar jag beskrivningar med en genomgående negativ karaktär om förtryckande strukturer, arbetslöshet, kriminalitet, ”bidragsberoende” och skolresultat. I *En ny integrationspolitik* står det att ”många unga flickor med invandrabakgrund” lever under förtryck:

Det förekommer till exempel tvångsäktenskap och äktenskap mellan barn, som görs upp över deras huvuden. Det förekommer så kallade hedersmord. Och morderna är sannolikt bara toppen på ett isberg av förtryck mot unga kvinnor som vågar trotsa familjen och leva ett självständigt liv. Många unga flickor med invandrabakgrund tvingas leva ett dubbelliv i skräck för att familjen ska komma på dem med att inte följa traditionella värderingar när de är i skolan eller ute på sin fritid.

Invandrades ”utanförskap, socialbidragsberoende och överrepresentation i kriminalstatistiken” (Maud Olofsson 2002) framhålls tydligt i debattartiklar av Maud Olofsson och Bo Lundgren (Bo Lundgren 2002) samt *En ny integrationspolitik*. Vidare sades ungdomar med invandrabakgrund ha mycket dåliga skolresultat jämfört med svenska motsvarigheter och att arbetslösheten var mycket utbredd:

Andelen elever med utländsk bakgrund som inte uppnår behörighet till gymnasieskolan är dubbelt så hög som genomsnittet.

Arbetslösheten är fyra gånger högre bland utlandsfödda än bland in-födda medborgare.

(Lundgren, 2002)

Det förekommer också nedvärdering i mer subtila uttryck, som i *En ny integrationspolitik*. På sidan två står följande tre meningar i stor text:

I Sverige ska den som kan försörja sig själv

I Sverige ska barn få vara barn

I Sverige har kvinnor samma rättigheter som män

Det råder inget tvivel om att samtliga partier ställer sig bakom dessa meningar eller normativa utsagor om hur det *bör* vara i Sverige. Meningarna skall dock också betraktas utifrån hur de framställs och i vilken kontext. Ingenstans i rapporten finnes generaliserande påståenden om ”invandrades” eller ”svenskars” beteenden. Dessa meningar, och andra liknande formuleringar i rapporten, skapar associationer som förbinder ”invandrare” med negativa beteenden som socialbidragsberoende och förtryck av kvinnor och barn. I rapporten poängteras dock även att våld mot kvinnor också är ett fenomen bland infödda svenskar vilket ofta tar sin början i ”något så svenskt som renat brännvin”(En ny integrationspolitik 2002, s.15) Våld och förtryck bland invandrare framställt likväl främst som ett kulturellt fenomen i kontrast till svenskars alkoholintag.

Resonemang kring diskriminering och främlingsfientlighet förekom i viss utsträckning, bland annat hade samtliga partier förslag på en ny diskrimineringslagstiftning i sina valmanifest eller rapporter. Av de olika tv-

utfrågningarna diskuterades diskriminering främst i ”Slutdebatten” där det också framkom en viss uppdelning i hur främlingsfientligheten skulle förklaras och hanteras:

- Det viktigaste vi kan göra är att undanröja orsakerna till att människor av oförstånd ibland därför att dem har rasistiska värderingar och det är oacceptabelt i Sverige, men att man överhuvudtaget diskuterar på det här viset det är att under åtta år så har man fört en politik som låst fast invandrare till Sverige i ett utanförskap utan jobb.

(Bo Lundgren i ”Slutdebatten” SVT1, 2002)

- Släpp inte Bo att det också handlar om värderingar, släpp inte att hela den här frågan också handlar om diskriminering, vi vet att även fast det finns jobb så får inte invandrare dem jobben därför att dem kanske har fel efternamn [...] vi måste faktiskt se att det handlar också om detta och inte bara reducera det till en fråga om arbetstillfällen.

(Göran Persson i ”Slutdebatten” SVT1, 2002)

Som citaten ovan i viss mån visar betonar Moderaterna att arbetslöshet bland invandrare är en tydlig förklaring till främlingsfientlighet och rasism i större utsträckning än exempelvis Socialdemokraterna. Moderaterna och även Folkpartiet, exempelvis i *En ny integrationspolitik*, tonar också ner betydelsen av etnisk diskriminering ifråga om invandrades frånvaro på arbetsmarknaden vilket också står i kontrast mot uttalanden av Persson och Schyman.

5.1.5 Objektivisering

Både i fråga om flykting- och arbetskraftsinvandring identifieras vissa resonemang som understryker Sveriges behov av mer arbetskraft och att invandringen är en stor nytta för landet. Detta betonades framförallt av de borgerliga partierna, exempelvis på första sidan i *En ny integrationspolitik*:

Sverige behöver fler invandrare, inte färre. Därför ska vi bedriva en human flyktingpolitik och även öppna för arbetskraftsinvandring

Miljöpartiet var liksom de borgerliga partierna öppna för utökad arbetskraftsinvandring medan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet var tydligt negativa till att ta in mer arbetskraft. Undantag gjordes dock för kvalificerade läkare och andra experter innan arbetslösheten bland i synnerhet invandrade personer som redan fanns i landet hade minskat. Vänsterns tydliga position var också en reaktion mot det borgerliga förslaget om arbetskraftsinvandring eller ”gästarbetarsystem” som Gudrun Schyman benämnde det (Gudrun Schyman i ”Valintervjun” TV4, 2002). Överlag betonades en ”generös” och ”human” flyktingpolitik bland samtliga partier bland vilka Miljöpartiet utmärkte sig med en mer kosmopolitisk hållning (”Valintervjun” Maria Wetterstrand TV4, 2002)

5.1.6 Förslag som pekar mot icke-språklig negativ särbehandling

Tre förslag som gränsar till att personer med utländsk bakgrund negativt särbehandlas jämfört med andra svenskar. Det handlar om återkallandet av medborgarskap, begränsade sociala rättigheter och språk och kunskaps-test för medborgarskap. Det förstnämnda var följande förslag av Moderaterna:

Ett återkallande av ett dubbelt medborgarskap skall kunna ske om personen har förvärvat medborgarskapet med falska personuppgifter och begår grova brott. Det kan till exempel vara om personen i fråga är knuten till en terrororganisation, begår grova narkotikabrott eller på annat sätt grovt förbryter sig mot det svenska rättssamhället.

(Lundgren, 2002)

Hur grova brott en person som är född och uppväxt i Sverige så kan dess medborgarskap under inga omständigheter återkallas, varför förslaget tydligt negativt särbehandlar invandrare. Det skall också sägas att inget av de andra partierna stödde Moderaternas förslag.

Vad gäller begränsade sociala rättigheter ingick det som en del i förslaget om arbetskraftsinvandring mellan Centerpartiet, Moderaterna och Folkpartiet men inte av Kristdemokraterna, vilket dock diskuterades i mycket liten utsträckning i materialet.

Främst Folkpartiet men också Moderaterna förde fram förslag om test av kunskaper i svenska och om svenska samhället för erhållandet av svenskt medborgarskap som var tydligt riktat mot personer med utländsk härkomst. Ställt mot att personer som är födda i Sverige aldrig provas för dessa kunskaper kan förslagen betraktas som negativ särbehandling.

5.1.7 Sammanfattning

Frågor om integration dominerade jämfört med både arbetskraftsinvandring och flyktingpolitik i valrörelsen 2002. ”Invandrare” var den vanligaste benämningen på utlandsfödda men även andra mer inkluderande ord användes. ”Invandrare” kontrasterades ibland mot ”svenskar” men framförallt förekom många beskrivningar om den förstnämnda gruppens omständigheter av arbetslöshet, kriminalitet och skolresultat. Ibland presenterades vissa skillnader, exempelvis våld och kvinnoförtryck, som tydligt kopplat till kultur och beteenden och inte en social utsatthet. Nästintill samtliga partiföreträdare som figurerade i valrörelsen var vita infödda svenskar, med undantag för författare av en publicerad artikel. Nedvärderande element bestod framförallt av genomgående ensidiga beskrivningar av integrationsproblem bland invandrare men även genom mer subtila uttryck som skapar negativa associationer. Jag identifierar viss objektifiering i betoningen av Sveriges behov av arbetskraft. Framförallt förslagen om återkallande av medborgarskap och färre sociala rättigheter för arbetskraftsinvandrare men även språk och kunskapstest för medborgarskap kan diskuteras i termer av negativ särbehandling

5.2 Valet 2010

Även i valrörelsen 2010 var integration en stor del av invandringsdebatten, och innefattade diskussioner om hög arbetslöshet, högt bidragsberoende invandrare, låga skolresultat, dåliga svenskkunskaper, test för medborgarskap, återkallande av medborgarskap, utvisning av utländska brottslingar samt hederskultur och burkaförbud. Flyktingpolitik förekom också en hel del, bland annat i form av flyktingars rätt att välja bostadsort, papperslösas och gömda flyktingars rätt till vård. Diskriminering och främlingsfientlighet var också en central diskussionspunkt i anslutning till olika integrationsfrågor samt det ökade stödet för Sverigedemokraterna medan arbetskraftsinvandring berördes i liten utsträckning.

5.2.1 Kategorisering

”Invandrare” var liksom i valrörelsen 2002 ett vanligt förekommande ord för att beteckna personer med utländsk bakgrund. ”Invandrare” kontrasteras också ibland mot ”svenskar”. Andra ord som ofta användes var flyktingar, papperslösa, samt mer inkluderande benämningar som ”nykomlingar”, ”nyinflyttade svenskar” eller ”utlandsfödda svenskar”. De senare mer neutralt laddade orden förekom i större utsträckning och i flera sammanhang än vid 2002.

5.2.2 Distansering

”Invandrare” kontrasteras även här gentemot ”svenskar”, som i beskrivningar om arbetslöshet, bidragsberoende, prestationer i skola och utbildning, och kunskaper. I beskrivningarna återfinns inga förklaringar som handlar om invandrades beteenden eller liknande men deras socioekonomiskt utsatta position lyfts däremot fram. Det förekommer dock en beskrivning om patriarkala strukturer hos utlandsfödda som generaliserar gruppen ”invandrare” och inte heller drar någon parallell till svenska samhällsliga tendenser varför det tydligt kopplas till invandrades kultur;

Särskilt gäller det många av de kvinnor som kommer från avlägsna länder med starka patriarkala traditioner. [...] lever i ojämställda förhållanden och de rör sig sällan i sfärer utanför hemmet. De blir helt enkelt isolerade. (Avcı – Larsson, 2010)

5.2.3 Exkludering

Bland de debattartiklar som påträffats är tre författare av utländskt ursprung: Nyamko Sabuni, Abdirisak Waberi och Gulan Avcı som är företrädare för

Folkpartiet, Moderaterna respektive Folkpartiet. Sabuni som också var integrations och jämställdhetsminister var också ett huvudnamn i Folkpartiets rapporter om integration. Partiledarna som figurerade i valrörelsen var för övrigt vita infödda svenskar. I tv-utfrågningarna förekom ett antal inslag med personer med utländsk bakgrund som ställde frågor till partiledarna men i kontrast till valet 2002 deltog inga utlandsfödda personer i diskussioner med partiledarna i tv-programmen. Samtliga journalister som figurerade i materialet var vita och med största sannolikhet av svenskt ursprung.

5.2.4 Nedvärdering

I likhet med valrörelsen 2002 finns många beskrivningar av invandrare som handlar om deras frånvaro på arbetsmarknaden, prestationer i skolan, hedersvåld och kvinnoförtryck samt subtila formuleringar som skapar negativa associationer.

Hederskultur och kvinnoförtryck, som i viss mån berörts ovan, är tydligt återkommande i materialet. Flertalet beskrivningar drar paralleller till svensk samhällelig patriarkal struktur vilket inte gjordes på samma sätt i 2002 års material:

De allra flesta kulturer rymmer, precis som den svenska kulturen, patriarkala traditioner.
(Egenmakt för ett öppet samhälle 2009, s.20)

Oavsett kulturell bakgrund är problemet snarare att människor med generellt låg utbildningsnivå och låg inkomst koncentreras till en och samma stadsdel, samtidigt som människor som höjer sin inkomst eller utbildningsnivå, oavsett etnisk bakgrund, tenderar flytta därifrån.

En sådan miljö tar lätt fram sämre sidor hos människor. Kriminalitet, extremism eller förtryckande seder får alla näring av känslan att vara utanför, att inte vara med. Vi har sett det genom upplopp bland ungdomar, extremistiska grupper rekrytering och social kontroll av kvinnor.
(Egenmakt för ett öppet samhälle 2009, s.33)

I citaten ovan framhålls att förtryck också kan förklaras med social och ekonomisk utsatthet vilket skiljer sig från tidigare formuleringar. Det förekommer inte heller generaliserande beskrivningar om ”många” förtryckta kvinnor i Folkpartiets eller Moderaternas rapport om integration. I kontrast till detta står tydligt generaliserande omdömen om ”många invandrarkvinnor” i en debattartikel av Folkpartisterna Gulan Avcı och Nina Larsson:

I Sverige blir många invandrarkvinnor arbetslösa, lever i ojämsställda förhållanden och de rör sig sällan i sfärer utanför hemmet. De blir helt enkelt isolerade (Avcı – Larsson 2010)

Debatt om förtryck av kvinnor kom också att handla om förbud att använda burka och niqab, centrerat kring uttalanden av Jan Björklund och Fredrik Reinfeldt. Mot bakgrunden av en utdragen prövning om diskrimineringen att inte få delta i en utbildning bärandes niqab gick Jan Björklund ut med att förbjuda bärandet av niqab och burka i undervisning. Förslaget fick stor uppmärksamhet och diskuterades bland annat i ”Utfrågningen” av Björklund i SVT1:

Journalist: men har inte du också uppfattat den här kritiken inte som kritik mot ditt förslag här utan att du gör en stor sak av en företeelse som är så marginell?

På samma sätt som Björklund yttranden sades förstora upp en liten sak kom även Reinfeldts uttalanden om ”att vi ska trycka tillbaks ropen om att vi ska få fler kvinnor som går i att burka” (Agenda, 2010a) att fungera på liknande sätt. Som en reaktion på dessa formuleringar uttryckte Vänsterpartiets Lars Ohly att

Det är viktigt att påpeka att det förtrycket mot kvinnor och unga kvinnor finns överallt i samhället, oavsett samhällsgrupp, oavsett från vilket land man kommer [...]. Och då kan man inte stigmatisera och utmärka vissa grupper genom att ta upp frågan om burka som det stora kvinnoförtryckande problemet (Lars Ohly i ”Agenda” 2010a)

Ur diskussionen som följde identifieras en konsensus bland partiledarna kring vikten av att lyfta en diskussion om ”alla flickors och kvinnors rätt att välja sina egna liv” men även att ”vara lite modigare och kunna säga att det finns en radikaliseringskraft bland fundamentalistiska krafter i Sverige”. (Mona Sahlin i Agenda 2010a)

Denna debatt kring ”burka-förbud” blir nedvärderande genom att uttalandet av Reinfeldt är generaliserande och inte underbyggt ifråga om att många röster höjs för att få fler kvinnor att gå i burka som höjs för och för att förbudet mot niqab och burka tar en mycket stor plats i debatten och framstår som ett stort problem. Eftersom niqab och burka tydligt förknippas med utlandsfödda personer blir detta en till dimension av problem som kopplas till invandrare.

Andra beskrivningar av invandras situation i termer av arbetslöshet, bidragsberoende, låga skolprestationer och dåliga kunskaper i svenska förekommer överlag på samma sätt som i valrörelsen 2002. I 2010 års material finns dock tydligare betoning på ”krav” att ställa på invandrare. Förutom de språkkrav och kunskapskrav från 2002 handlar kraven om bostadsort för flyktingar, försörjningskrav för anhöriginvandring och övergripande värderingar.

De tydligaste exemplen återfinns i en debattartikel av Tobias Billström, Ulf Kristersson och Elisabeth Svantesson:

Vi måste tydligare klargöra de krav vi ställer på människor som vill leva här i Sverige. Acceptera och bli accepterad!

Det finns ingen rättighet för just invandrare att vara arbetslösa i någon speciell del av Sverige. (Billström – Kristersson – Svantesson, 2010)

Liknande formuleringar förekommer också i Moderaternas rapport *Fler vägar in*. Dessa citat fungerar nedvärderande genom de negativa associationer som uppstår. Att ”ställa krav” och ”acceptera och bli accepterad!” associeras till att det finns beteenden hos utlandsfödda som går emot normer i Sverige som också förstärks med ett utropstecken. Den tredje meningen skapar också en association till att det hos vissa, här invandrare, finns en uppfattning om att det *är* en rättighet att *vara arbetslös i någon speciell del av Sverige*.

Liksom i valet 2002 förekom också en diskussion om diskriminering på arbetsmarknaden och främlingsfientlighet gentemot invandrare. Sammantaget hade partierna en samsyn i att det finns en stor diskriminering vilket inte förklarades i termer av arbetslöshet som det fanns tendenser till i valet 2002.

5.2.5 Objektivisering

Det förekommer vissa formuleringar som betonar behovet och nyttan av att Sverige får fler invandrare, speciellt ifråga om demografiska utmaningar:

Den demografiska utmaningen kommer kräva fler arbetande människor för att klara välfärden, här spelar invandringen en avgörande roll för Sverige och för många andra länder i Europa. (Egenmakt för ett öppet samhälle, 2008 s.9)

Liknande formuleringar förekommer dock i mycket liten utsträckning i materialet och de kunskaper och drivkraften som finns hos de som kommer betonas återkommande, exempelvis i Centerpartiets skrift *Ta till vara kraften och idéerna hos invandrarkvinnorna*.

5.2.6 Förslag som pekar mot icke-språklig negativ särbehandling

Flera av de förslag från 2002 som kan diskuteras i termer av icke-språklig särbehandling av utlandsfödda personer återfinns också i valrörelsen 2010. Folkpartiet drev återigen frågan om krav på test i svenska och kunskaper om svenska samhället för medborgarskap och alla som invandrar till Sverige ska också bjudas in till denna medborgarutbildning. Argumenten grundas bland annat på att svenskar får motsvarande information genom skolan men förslaget är ändå en särbehandling eftersom svenskar aldrig behöver klara ett test för sitt medborgarskap. (Medborgarskap för ett öppet samhälle, s.3)

I moderaternas rapport om integration och invandring återfinns också det tidigare förslaget om att återkalla medborgarskap som har "fåtts på felaktiga grunder" som "falska identiteter, mutor eller hot" (Fler vägar in 2010, s.28). Formuleringen av förslaget skiljer sig något från det tidigare förslaget i att det är större betoning på omständigheterna under vilka passet har erhållits och inte också en fråga om det begåtts grova brott men alltså framstår förslaget som en särbehandling av invandrare jämfört med svenskar.

Ett annat förslag som också kan räknas till särbehandling gäller bostadsort för flyktingar. I Moderaternas rapport presenteras ett förslag på att flyktingar ska få lägre eller ingen ersättning om de väljer att bosätta sig i en kommun som är överetablerad vilket ska ge ekonomiska incitament att flytta till en kommun där det finns fler arbetsmöjligheter (Ibid, s.16)

Veronica Palm, socialdemokraternas dåvarande talesperson i migrationsfrågor skrev ett liknande resonemang om flyktingars bostadsort på DN debatt (4/8 2008)

som också öppnade för en lagstiftning om flyktingars placeringar. Förslag om minskad ersättning och eventuell lagstiftning skall dock betraktas som en särbehandling av invandrare eftersom detsamma inte gällde för svenska medborgare.

I Moderaternas rapport presenteras också ett förslag om försörjningskrav för anhöriginvandring vilket innebär att den anhörige som invandrar, dock ej flykting, ska ha ordnat försörjning och bostad av den som redan invandrat (Fler vägar in 2009, s.16) Sett utifrån att infödda svenskar inte måste uppbära försörjning och bostad för att kunna möta sina anhöriga så blir förslagets utfall också en särbehandling av invandrare.

5.2.7 Sammanfattning

Integrationsfrågor tog stor plats inför valet 2010. Flyktingpolitik diskuterades frekvent samt en hel del diskriminering, främlingsfientlighet samt arbetskraftinvandring. ”Invandrare” var ett vanligt ord men det förekom också många neutrala eller positiva benämningar som ”nyinflyttade svenskar”. Viss distansering kunde identifieras i formuleringar om kvinnoförtryck. Det fanns generaliserande och nedvärderande påståenden om förtryck av ”många” invandrarkvinnor i patriarkala strukturer. Uttalanden om ”burkaförbud” fungerade också nedvärderande genom att utlandsfödda framställdes som ett stort problem i undervisningssituationer. En utmärkande företeelse var olika formuleringar om ”krav” som riktas mot invandrare och som förutom de tidigare kraven på språk och kunskapstest för medborgarskap inkluderade bostadsort för flyktingar och försörjningskrav för anhöriginvandring. Förslag på icke-språklig negativ särbehandling var medborgarskapstest, återkallande av medborgarskap, sänkt ersättning för flyktingar som bosätter sig i en överetablerad kommun samt försörjningskrav för anhöriginvandring.

6 Slutsatser

Analysen av 2002 och 2010 års svenska valrörelser utifrån förekomsten av diskursiv diskriminering visar tämligen tydliga resultat. Fokus i invandringsdiskursen har skiftat ifråga om arbetskraftsinvandring som diskuteras i mindre utsträckning i valet 2010, flyktingpolitiken har kommit att ta en större plats i debatten samtidigt som olika typer av integrationsfrågor har varit mycket centralt inför båda valen. Diskursiv diskriminering förekommer i båda valrörelserna och det har även skett en förändring som sammantaget kan betraktas som en tydligare diskriminering av invandrare. I vissa avseenden har det förändrats till det bättre, exempelvis figurerade fler partiföreträdare med utländsk bakgrund i valrörelsen 2010, framförallt som artikelförfattare men även integrationsminister. Det används en hel del fler neutrala eller positivt laddade ord för att benämna utlandsfödda än det negativt laddade ”invandrare”. Nedvärderande element bedöms dock ha blivit fler vilket handlar om olika ”krav” på invandrare, generaliserande uttalanden om förtryck men också mer tydligt diskriminerande formuleringar och negativa associationer. Slutligen förekommer också fler förslag om icke-språklig negativ särbehandling.

7 Referenser

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) 2005. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. 2.*, [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Boréus, Kristina 2005. ”Diskursiv diskriminering: en typologi” *Statsvetenskaplig tidskrift*, årg 107, nr 2, s.119-139

Boréus, Kristina., 2010. ”Including or Excluding Immigrants: The Impact of Right-Wing Populism in Denmark and Sweden”, i Bengtsson, Bo, Strömblad, Per & Bay, Ann-Helén (eds) *Diversity, Inclusion and Citizenship in Scandinavia*, Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing

Dahlström, C., & Sundell, A. 2012. A losing gamble. How mainstream parties facilitate anti-immigrant party success. *Electoral Studies*, 31 (2).

Downs, William 2002 ‘How Effective is the Cordon Sanitaire? Lessons from Efforts to Contain the Far Right in Belgium, France, DENmark and Norway’, *Journal für Konflikt- und Gewaltforschung* 4: 32–51.

Hammar, T. 1985. ‘Introduction’, i Hammar, T., ed., *European Immigration Policy. A Comparative Study*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lindström, Martin 2003 ”Skånes väl – De skånska regionalisternas möte med de svenska nationalisterna” *Statsvetenskaplig tidskrift årg 106 nr.1 s.32-34*

Meguid, Bonnie M. 2005. ”Competition between unequals: The role of Mainstream party strategy in niche party success” *American Political Science Review Vol. 99, No. 3*

Minkenberg, Michael 2002 ‘The New Radical Right in the Political Process: Interaction Effects in France and Germany’, in M. Schain, A. Zolberg and P. Hossay (eds) *Shadows over Europe: The DEvelopment and Impact of the Extreme Right in Western Europe*. New York: Palgrave Macmillan.

Mudde, Cas 2007. *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press

Neumann, Iver B. 2007. *Mening, materialitet, makt en introduktion till diskursanalys*. Enskede: TPB

Norris, Pippa (2005) *The Radical Right: Voters and Parties in the Electoral Market*. New York and Cambridge: Cambridge University Press.

Schain, Martin A. 1987 "The National Front in France and the Construction of Political Legitimacy", *West European Politics* 10: 229–52.

Schain, Martin A. 2002 "The Impact of the French National Front on the French Political System", in M. Schain, A. Zolberg and P. Hossay (eds) *Shadows over Europe: The development and Impact of the Extreme Right in Western Europe*. New York: Palgrave Macmillan.

Van Dijk, Teun A. 1993. *Elite discourse and racism*. Newbury Park, London and New Delhi: SAGE.

Van Dijk, Teun. 1997 "Political Discourse and Racism: Describing Others in Western Parliaments" in Riggins, Stephen Harold (red.) *The language and politics of exclusion: others in discourse*. London: SAGE

Wagner Markus, 2012. "Defining and measuring niche parties" *Party Politics* 2012 18(6) 845-864

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: StuDEntlitteratur

Weibull, Lennart - Oscarsson, Henrik - Bergström, Annika 2011 *Svenska trender 1986-2011*, SOM-institutet Göteborgs universitet

Offentliga utredningar

SOU 2006:52 *Diskrimineringens retorik - En studie av svenska valrörelser 1998-2002* Rapport av utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering Stockholm 2006

SOU 2006: 79 *Integrationens svarta bok - Agenda för jämlikhet och social sammanhållning* Slutbetänkande av Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering Stockholm 2006

Myndigheter

Diskrimineringsombudsmannen "Nationella minoriteter" [Elektronisk]
http://www.do.se/sv/Diskriminerad/Diskrimineringsgrunderna/Etnisk_tillhorighet/Nationella-minoriteter/ Hämtdatum: 2013-04-29

Tidningar och radio

Avci, Gulan – Larsson, Nina 2010 ”Språktest bra för integrationen” *Svenska Dagbladet* Debattartikel 2010-08-15 [Elektronisk] <http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05080320100815589494&serviceId=2> Hämtdatum: 2013-05-15

Billström, Tobias, 2010 ”Ställ tydligare krav på våra invandrare” *Dagens Nyheter* Debattartikel 2010-08-26 [Elektronisk] <http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=0509152008082617966867&serviceId=2> Hämtdatum: 2013-05-15

Dagens nyheter, 2010 ”SD som vågmästare oroar” Nyhetsartikel 2010-09-09 [Elektronisk] <http://www.dn.se/nyheter/valet-2010/sd-som-vagmastare-oroar> Hämtdatum 2013-04-21

Lundgren, Bo 2002 ”Bo Lundgren presenterar m-program om invandrare och integration: Låt socialbidraget vara ett lån” *Dagens Nyheter* Debattartikel 2002-08-22 [Elektronisk] <http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayPDF&documentId=050915200208220D6B2FDC0A8E35F3996E567555E7F368&serviceId=2> Hämtdatum: 2013-05-17

Narti, Ana Maria 2002 ”REPLIKEN: Brandkatastrofen i Göteborg avslöjade språkets betydelse” *Dagens Nyheter* Debattartikel 2002-08-18 [Elektronisk] <http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=050915200208188AC81AC385BD4AD75061C920FFAF0368&serviceId=2> Hämtdatum: 2013-05-18

Olofsson, Maud 2002 ”Maud Olofsson manar till besinning i integrationsdebatten” *Dagens Nyheter* Debattartikel 2002-08-30 [Elektronisk] <http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=0509152002083090002B64D559BF37FCC21EB1FFAAC284&serviceId=2> Hämtdatum: 2013-05-16

Palm, Veronica, 2010 ”Låt inte flyktingarna bestämma var vi ska bo” *Dagens Nyheter* Debattartikel 2008-08-04 [Elektronisk] http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/facsimile/pdf_id-050915200809044vKB662LssPY0QJK0U4tGGMY10020101062o_x-267454e72c8175a6c1306292c63a5efc_mt-print_y-59830e0a8bb25959e33b3384141a203c.pdf Hämtdatum: 2013-05-10

Sabuni, Nyamko, 2010 ”Regeringen initierar dialog om förstärkt värdegrund”
Göteborgsposten Debattartikel 2008-01-11 [Elektronisk]
<http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.123135-regeringen-initierar-dialog-om-forstarkt-vardegrund> Hämtdatum: 2013-05-16

Svenska Dagbladet, 2010a ”Rödgröna undrar om Reinfeldt och SD” Nyhetsartikel
2010-09-13 [Elektronisk] http://www.svd.se/nyheter/inrikes/rodgrona-undrar-om-reinfeldt-och-sd_5310503.svd Hämtdatum 2013-05-02

Svenska Dagbladet, 2010b ”Jämnt mellan blocken – SD vågmästare”
Nyhetsartikel 2010-08-31 [Elektronisk] http://www.svd.se/nyheter/inrikes/jamnt-mellan-blocken-sd-vagmastare_5067929.svd Hämtdatum: 2013-05-01

Sveriges Radio Ekot 2009 ”Retorik och taktik bakom spelet kring SD”
Nyhetsartikel 2009-10-23 [Elektronisk]
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=3189368> Hämtdatum:
2013-04-21

Waberi, Abdirisak, 2010 ”Gott företagsklimat ger invandrare jobb” *Svenska
Dagbladet* Debattinlägg 2010-08-15 [Elektronisk]
<http://retweb05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05080320100815589493&serviceId=2>

Tv

Agenda, 2010a. SVT1, 26 januari.

Agenda, 2010b. SVT1, 11 Maj.

Agenda special, 2010c. ”Partiledardebatt” SVT1, 2 februari.

Debatten, 2010. TV4, 16 september.

Din nästa statsminister, 2010. TV4, 18 september.

Ditt val, 2010. SVT1, 18 augusti.

Valintervjun, 2002. TV4, 13 augusti. (Gudrun Schyman)

Valintervjun, 2002. TV4, 14 augusti. (Alf Svensson)

Valintervjun, 2002. TV4, 18 augusti. (Bo Lundgren)

Valintervjun, 2002. TV4, 20 augusti. (Maud Olofsson)

Valintervjun, 2002. TV4, 25 augusti. (Göran Persson)

Valintervjun, 2002. TV4, 31 augusti. (Maria Wetterstrand)

Valintervjun, 2002. TV4, 27 augusti. (Lars Leijonborg)

Val 2010, 2010. "Slutdebatten" SVT1, 18 september.

Val 2010, 2010. "Duellen" SVT1, 12 september.

Val 2010, 2010. "Utfrågningen" SVT1, 12 september. (Maria Wetterstrand)

Val 2010, 2010. "Utfrågningen" SVT1, 5 september. (Lars Ohly)

Val 2010, 2010. "Utfrågningen" SVT1, 2 september. (Fredrik Reinfeldt)

Val 2010, 2010. "Utfrågningen" SVT1, 31 augusti. (Göran Hägglund)

Val 2010, 2010. "Utfrågningen" SVT1, 29 augusti. (Mona Sahlin)

Val 2010, 2010. "Utfrågningen" SVT1, 1 september. (Jan Björklund)

Utfrågningen, 2002. SVT1, 22 augusti. (Maud Olofsson)

Utfrågningen, 2002. SVT1, 25 augusti. (Alf Svensson)

Utfrågningen, 2002. SVT1, 27 augusti. (Gudrun Schyman)

Utfrågningen, 2002. SVT1, 29 augusti. (Bo Lundgren)

Utfrågningen, 2002. SVT1, 1 september. (Göran Persson)

Utfrågningen, 2002. SVT1, 3 september. (Peter Eriksson)

Utfrågningen, 2002. SVT1, 5 september. (Lars Leijonborg)

Valmanifest, valplattformar, rapporter

Alliansen 2010 *Ett Sverige som håller samman*. Valplattform

Centerpartiet 2002 *På lika villkor!* Valplattform

Centerpartiet 2010 *framtiden tillhör dem som vågar Fler jobb i nya och växande företag, förnyad välfärd och god miljö*. Valmanifest

Folkpartiet liberalerna 2002 *Ett parti som vågar utmana*. Valmanifest

Folkpartiet liberalerna (2002) *En ny integrationspolitik*. Stockholm

Folkpartiet liberalerna 2008. *Medborgarskap för ett öppet samhälle*. Delrapport till partirådet från folkpartiets integrationspolitiska arbetsgrupp.

Folkpartiet liberalerna 2008 *Egenmakt för ett öppet samhälle – mottagande och arbete*.

Folkpartiet liberalerna 2010 *Folkpartiet styr Sverige*. Valmanifest

Kristdemokraterna 2002 *Tid för förändring, tid för handling*. Valmanifest

Kristdemokraterna 2010 *13 steg och 89 vallöften för ett mänskligare Sverige*. Valmanifest

Kristdemokraterna 2010 *Trygghet i det lilla är trygghet i det stora*. Valplattform

Kristdemokraterna 2010 *Unik och skyddsvärd*. Migrationspolitisk rapport

Miljöpartiet 2002 *Grönt valmanifest - för en långsiktigt hållbar utveckling*. Valmanifest

Miljöpartiet 2010 *Framtiden är här*. Valmanifest

Moderaterna 2002 *Frihet för Sverige*. Valmanifest

Moderaterna 2002 *Bryt utanförskapet! Solidaritet, arbete och egenmakt i kampen mot fattigdom och utanförskap*. Slutrapport

Moderaterna 2009 *Fler vägar in – nycklar till Sverige och det svenska samhället*. Rapport

Socialdemokraterna 2002. *Tillsammans för trygghet och utveckling*. Valmanifest 2002-2006

Socialdemokraternas 2010 *Fler jobb och nya möjligheter Vägval 2010*. Valmanifest

Socialdemokraterna 2010 *Integration och mångfald*. Valblad

Vänsterpartiet 2002 valplattform

Vänsterpartiet 2010 valplattform

Integrationspolitisk plattform för vänsterpartiet 2002

1 Appendix: Analysschema för diskursiv diskriminering

Kategorisering

Vilka kategorier används ifråga om personer med utländsk härkomst?

Används fasta kategorier som ”svenskar” och ”invandrare” och presenteras dem som ömsesidigt uteslutande?

Distansering

Beskrivs de kategorier personer med utländsk härkomst som att tydligt skilja sig från infödda svenskar, exempelvis att det råder en högre arbetslöshet bland personer med utländsk bakgrund?

Finns det en förklaring till dessa skillnader som handlar om att personer med utländsk bakgrund betar sig annorlunda än infödda svenskar eller att det är tydligt kopplat till deras invandrarskap?

Distanseras personer med utländsk bakgrund från svenskar?

Exkludering

Får personer med invandrabakgrund komma till tals i frågor kring integration och integration?

Om så, är dessa individer vanliga medborgare, partipolitiska företrädare, journalister eller liknande?

I vilket forum får dessa personer yttra sig, ex i en tv-debatt, på en debatt-sida eller liknande?

I vilken utsträckning är gruppen personer med utländskt härkomst inkluderad eller exkluderad?

Nedvärdering

Hur omnämns personer med utländsk bakgrund i materialet?

Vad för beskrivningar av personer med utländsk bakgrund förekommer i materialet?

I vilket utsträckning förekommer negativa respektive positiva beskrivningar av dessa personer tillhörande dessa grupper?

Förekommer värderande framställningar av gruppen personer med utländsk bakgrund i materialet?

Förekommer generaliseringar av gruppen personer med utländsk bakgrund?

Presenteras negativa faktapåståenden om hela grupper med utländsk härkomst i stor utsträckning på ett ensidigt sätt?

Förekommer positiva och eller neutrala faktamässiga framställningar?

Förekommer beskrivningar som kan sägas skapa negativa associationer på en diskursiv nivå?

Objektifiering

Förekommer benämningar eller beskrivningar av personer eller grupper med utländsk bakgrund som i huvudsak syftar till den ekonomiska nyttan för Sverige?

Om så, dominerar dessa beskrivningar eller motiveringar jämfört med humanitära aspekter och rättighetsperspektiv?

Är personer med utländsk bakgrund i objektifierade?

Förslag som pekar mot icke-språklig negativ särbehandling

Förekommer icke-språkliga förslag gentemot gruppen invandrare inte gäller infödda svenskar?

Är dessa förslag orättfärdiga och åkallar den utlandsfödda psykisk, fysisk eller social skada?

Är dessa icke-språkliga förslag en negativ särbehandling?